

ní zákon o autonomii Podk. Rusi č. 328/38 přinesl pak změnu, že člena (náhradníka) ústavního soudu jmenovaného dosud prezidentem republiky k návrhu vlády jmenuje vláda Podk. Rusi.

Literatura.

Viz mimo literaturu v textu uvedenou: Adamovich: „Grundriß des tschechoslowakischen Staatsrechtes“, r. 1929; Adler: „Promulgation der Gesetze und richterliches Prüfungsrecht“, Prager Juristische Zeitschrift, IX., 9; „Grundriß des tschechoslowakischen Verfassungsrechtes“, r. 1930; Flanderka: „Le contrôle de la constitutionnalité des lois en Tchécoslovaquie“, r. 1926; Paul Hartmann: „Die Überprüfung der Gesetze nach tschechoslowakischem Rechte“, r. 1928; Hoetzel: „Ústavní listina Československé republiky“ v Slovníku národohospodářském, sociálním a politickém; Krejčí: „Promulgace zákonů, její vztah k sankci, vetu, publikaci a k soudcovskému zkoumání zákonů“, r. 1926; „Principy soudcovského zkoumání zákonů v právu československém“, 1932; Sander: „Die Gültigkeit der Gesetze nach der Verfassungs-urkunde der Tschechoslowakischen Republik“, Zeitschrift für öffentliches Recht, IX., 4; „Zur Frage der Verfassungsgerichtsbarkeit in der Tschechoslowakischen Republik“, Prager Juristische Zeitschrift, X., 7/8; Tarabrin: „Právní účinky nálezu ústavního soudu“, Parlament, VI.; Weyr: „Soustava československého práva státního“, 2. vyd., r. 1924.

Jaroslav Krejčí.

Útisk.

I. Útiskem možno rozuměti vykonávání zakázaného nátlaku na cizí vůli, tedy bezprávné donucování někoho k něčemu. V podstatě jde o kombinaci jevů, které již samy o sobě bývají právně organizovanou společností pocítovány nelibě, vzhledem k rázu a účinku použitých prostředků. Přírozeným důsledkem bývají trestněprávní zákazy, zřizující jednotlivé násilné, hrozebné, osobní svobodu omezující a jiné podobné delikty; v moderním trestním právu kromě toho se vyskytuje i všeobecná norma zakazující jakékoliv vynucování.

Platné právo býv. rakouské má takovou všeobecnou normu v ustanovení § 98 o zločinu vydírání, se zákazem užívání násilí ev. nebezpečné vyhrůžky za účelem vynucení nějakého jednání. Platné právo býv. uherské instituuje — v § 350 — vydírání jen co delikt z pohnutek majetkových. Toto zúžení, spolu s okolností, že vydírání dle § 98 rak. tr. z. je dáno teprve dosti značnou intenzitou užitých prostředků — způsobilo, že vynucení jiné než za účelem

majetkového prospěchu, ev. menší intensity, zůstávalo beztrestným. Potřebě zvýšené právní ochrany bylo vyhověno celoríšským zákonem proti útisku a na ochranu svobody ve shromáždění č. 309/1921 Sb.

§ 1 tohoto zákona považuje za útisk zlé nakládání, způsobení újmy na těle, svobodě, cti, majetku nebo výdělku, pohrození takovou újmou, vědomé využívání bezprostředně hrozící tísně, nebo využívání postavení úředníka, učitele, duchovního nebo zaměstnavatele za účelem bezprávného vynucení nějakého konání, opominutí nebo snášení. Delikttní činnost může být předsevzata též proti rodině, příbuzným anebo osobě stojící pod ochranou toho, jenž jest donucován.

Výrazem zlé nakládání rozumí nejvyšší soud každé neoprávněné a okolnostmi neospravedlněné působení na tělo, i když se jím způsobuje třeba jen chvilkový pocit nevole, bolesti neb nepříjemnosti. Porušení tělesného zdraví se nežadá. (1436, 2237, 2656, 2722, 3677.) Vážný trest; čísla v závorkách v dalším textu týkají se soudních rozhodnutí v této sbírce.

Újma nemusí být značného rozsahu, a nemusí být hned viditelná, ani citelná; stačí i jen nepatrný zásah do práv ohroženého, když — za pozdějších okolností — může vésti ke skutečné škodě (2616). Za újmu sluší považovati i zápisy do t. zv. černých knih neb listin (1123). Podle výslovného ustanovení 2. odst. § 1 nepovažuje se za újmu stávka nebo výluka, vyjímaje případy, že jsou namířeny proti jednotlivým zaměstnancům, nebo proti komukoli z pohnutek národních, náboženských nebo politických; jde tedy o 4 případy vyjímek, ježto čárka za slovem: zaměstnancům je významu rozpojovacího (tak i rozhodnutí 1420, 1836; správný výklad též: Miříčka, Trestní právo hmotné, Praha 1934, str. 291). Hromadnou výpověď sluší považovat za výluku (1420).

Hrozbou se rozumí každý projev naznačující, že pachatel zamýšlí (sám nebo s jinými) způsobit újmu (3683); hrozba nemusí být nikdy takové intensity, aby vzbudila obavy ohroženého, neb jej uvedla ve strach či nepokoj (679, 1298); stačí i jen hrozba nepřímá, na př. výstraha (2206); hrozené zlo nemusí se jevit bezprostředním (1436).

Tíseň nemusí být pachatelem samotným zapříčiněna; stačí vědomé využití tísně, která už tu je. Nezáleží na tom, byl-li napadený schopen tísní odolat, ale záleží,

zda situace byla objektivně schopná ohrožovat svobodu vůle osoby průměrné odolnosti (1836).

Využití postavení předpokládá, že pachatel vůči napadenému jedná ve funkčním okruhu svého postavení. Úředníkem sluší rozuměti i soukromého úředníka.

Po subjektivní stránce se vyhledává, aby pachatel věděl o rázu své činnosti (že koná násilí, že hrozí, využívá tísně nebo svého postavení), dále aby měl úmysl tímto způsobem na napadeném vynutiti nějaké konání, opomenutí nebo snášení, a konečně aby věděl, že jeho jednání je bezprávné, že na ně nemá právo. Nejvyšší soud důsledně (2424, 2632, 3683, 4152, 5078, 6074) vykládá, že pachatel nesmí mít právo na vynucované konání, ale že naproti tomu není útiskem, když pachatel v zákoně zmíněným způsobem vynucuje svoje právo, třeba jen domnělé, může-li se jen důvodně — třeba mylně — domnívati, že právo má. Toto stanovisko nejvyššího soudu není bezvadným, a sluší zastávati, že pachatel je trestný, když vymáhá svoje právo způsobem, na něž nemá práva, tak na př. domáhá-li se zaplacení dluhu týráním, hrozbou zapálením a podobně. Argumentem je jasné znění zákona: Chtěje tím bezprávně na něm vynutit..., nikoli: chtěje tím vynutit konání, na něž nemá práva (tohoto způsobu na př. užívá § 311 osnovy z 1926, § 318 a 319 kodifikační osnovy z 1937). Správný výklad u Kallaba: Trestní právo hmotné, Praha 1935, str. 172.

Otázka vědomí bezprávnosti a tím daná možnost vyloučené protiprávnosti a trestnosti jest již jinou otázkou. Vědomí, že zlé zacházení nebo způsobení újmy se protiví trestnímu právu, se nežadá (1786).

Celkově považuje nejvyšší soud za útisk na př. hrozbu újmy na výděлку; hrozbou udáním nepřijemných věcí; veřejné pranýřování; výrok: upozorňuji, že vaše jednání vám přinese zlé následky; využití hospodářské závislosti k docílení mimomanželské soulože; vyhrožování bojkotem a j.

Útisk je dokonán uskutečněním delikttní činnosti: zlým zacházením, způsobením újmy atd.; ježto jde o delikt účelový netřeba, aby došlo k vynucenému konání, opominutí nebo snášení, a stačí pouhé pachatelovo chtění v tomto směru. Rovněž nezáleží, zda pachatelova hrozba účinkovala či nic.

Útisk je soudním přestupkem, trestaným vězením od 8 dní do 3 měsíců. Dle výslovného ustanovení § 6 je jeho pokus trestný, a to i na Slovensku (kde jinak —

v důsledku § 26/2 — jsou pokusy přestupků beztrestné).

Byl-li však čin spáchán s užitím zbraně, trestá se za přečin tuhým vězením od 1 do 6 měsíců. Zbraní — dle stálé judikatury nejvyššího soudu — dlužno rozuměti nejen zbraň v technickém slova smyslu, nýbrž každý nástroj (nikoli součást vlastního těla pachatelova) způsobilý zvýšit fyzickou sílu držitelovu k útoku i obraně (1786, 2466, 3584; je jí i malý kámen: 4091). Vědomí, že jde o zbraň, se nevyžaduje (1786; přesněji: vědomí, že užitá věc se za zbraň zákonitě považuje).

Vzešla-li z činu škoda na majetku nebo výděлку, může soud na návrh poškozeného odsoudit pachatele vedle trestu na svobodě — dle volného uvážení — k odškodnému až do výšky 5000 Kč (§ 3 zák.).

Útisk (dle výsl. ust. § 1/1, posl. věta) je zásadně povahy podpurné; zvláště častým deliktem těžší kvalifikace bude vydírání. Rozdíl obou trestných činů v normování § 98 býv. rak. tr. z. leží v kvalitě a kvantitě užitých prostředků (2008, 2650, 3563, 3771, 4029), jež u útisku jsou sice extensivnější, za to však menší intensity. Přirozeno, že kvalifikace leží v rukou soudce přihlížejícího ke skutkovým okolnostem případu (3819). Poměr útisku k vydírání dle práva býv. uherského je kromě toho dán majetkovým účelem: § 350.

II. Druhá část zákona chrání svobodu shromáždění; jde o doplnění některých dosavadních předpisů, při tom arci podpurné povahy vůči těžším případům (na př. vůči § 76, 78 rak. tr. z., § 2 a 3 zák. čl. 40/1914, § 10, č. 1, zák. č. 50/1923 a j.).

Dle § 4 je soudním přestupkem, když pachatel — sám nebo ve spojení s jiným — zmaří neb ruší nějaké shromáždění svolané podle zákona, a to buď zabraňováním nebo ztěžováním přístupu oprávněným osobám, nebo neoprávněným vniknutím, dále zatlačováním přítomných osob nebo osob povolaných k řízení a zachovávaní pořádku, dále neuposlechnutím formálních nařízení vztahujících se na průběh shromáždění a vydaných povolanými osobami.

Tento přestupek je trestný vězením od 1 týdnu do 3 měsíců. Pokus je trestný.

Za přitěžujících okolností, zvláště proti původcům a účastníkům zmaření napřed smlouvaného, se má uložit tuhé vězení až do 6 měsíců. Kvalifikace přestupku zůstává tím nedotčena.

U shromáždění, jež nebylo svoláno podle spolkového zákona, považují se za povolané

k vedení shromáždění a zachování pořádku buď svolavatelé nebo osoby jimi ustanovené.

Poznamenati možno: za shromáždění podle zákona svolané se považuje každé shromáždění konané dle předpisů buď spolkového nebo shromažďovacího zákona. (Není jím proto schůze na př. obecní rady: 5001).

Zmíněné deliktní činnosti jsou v zákoně uvedené taxativně (1696).

Maření shromáždění křikem a zpěvem nebo svémocným ujímáním se slova je deliktní činností jen za předpokladu, že jde o neuposlechnutí formálních nařízení, vztahujících se na průběh shromáždění (1696, 2513); těmito formálními nařízeními sluší rozuměti také projevy předsedy, aby řečník mohl mluvit nerušeně, aby bylo zabráněno všemu, co překáží klidnému projednání celého programu shromáždění, co by nutilo předčasně schůzi ukončit; patří sem napomenutí rušitele, aby se choval slušně, aby nerušil řečníka, aby se vzdálil, též odnětí slova; nepatří sem však pouhá výzva, aby řečník mluvil k věci (2513, 4906).

§ 5 zákona stanoví, že soudního přestupku se dopouští, kdo se neoprávněným způsobem účastní shromáždění svolaného podle zákona, omezeného na určitou skupinu osob, na členy některého spolku, nebo na osoby pozvané; a přitom shromáždění, přes výzvu osob povolaných k vedení a udržování pořádku, neopustí.

Čin je dokonán účastí a neopuštěním na výzvu. Pokus není trestný.

Přestupek se trestá peněžitým trestem od 100 do 1000 Kč. Antonín Ráliš.

Z literatury:

Dr. Josef Zelenka: „Terror“ (Právník 1921, S. 289, 334 sl.).

Územní samospráva

viz Samospráva.

Váhy

viz Míry a váhy.

Válečné právo a právo neutralitní.

A. Válečné právo: 1. Definice války. 2. Válka po stránce subjektivní. 3. Právníká konstrukce a kvalifikace války. 4. Druhy války. 5. Právo válečné. 6. Počátek a konec války. 7. Válečná oblast. 8. Vá-

lečné nepřátelství a válečné prostředky. 9. Ozbrojená moc. 10. Násilí proti osobám. 11. Násilí proti hájeným a obsazeným objektům. 12. Válečná okupace. 13. Válečná blokáda. 14. Válečná lest, vyzvědačství, zrada. 15. Válečné akty proti nepřátelským poddaným. 16. Válečné zásahy do majetkových práv nepřátelských poddaných. 17. Zásahy do majetkových práv válečící strany. 18. Společné zásady o majetku veřejném a soukromém. 19. Zákaz dopravy kontrabandu. 20. Kořistní právo formální. 21. Váleční zajatci. — B. Právo neutralitní. 22. O neutralitě a právu neutralitním. 23. Povinnosti válečících stran. 24. Povinnosti neutrálů. — Literatura.

A. Válečné právo.

1. Definice války. Z četných pokusů o definici války stačí uvést jen některé, aby bylo patrné, jak nesnadno je vystihnouti její skutkovou podstatu. Tak dle Hobzy válka je boj vedený zbraněmi mezi státy (Vál. pr. poz. 12). Dle Luedra je to boj vedený ozbrojenou mocí mezi státy nebo státům podobnými pospolitostmi (Holtzendorff: Handb. d. VR., IV, 175). Fauchille zase pokládá válku za faktický stav opačný normálnímu stavu mezinárodní pospolitosti, jakým je mír, za stav, jehož konečným cílem je opět mír (Traité, T. II, 1921, str. 5.). Dle Oppenheima válka je zápas mezi dvěma nebo více státy pomocí jejich branné moci, za účelem vzájemného přemožení a uložení takových podmínek mírových, jakých si vítěz přeje (Mezin. pr., II, § 54). Tyto a podobné definice sice celkem odpovídají obecné představě o válce, ale vytyká se jim, že s hlediska právníkova podstaty války nevystihují. Proto se je někteří snaží nahraditi definicí právníkou. Typickou pro tuto snahu je definice Hatschekova: Válka je souhrnem jednostranným právních jednání jednoho státu, kterými se snaží státu druhému vnutiti svou vůli ozbrojeným násilím regulovaným mezinárodním právem (VR. 287). Podobný ráz má i definice Hold-Ferneckova, jejíž smysl je asi ten: Válka s hlediska obecného mezinárodního práva je skutková podstata... přesněji souhrn četných a velmi proměnlivých skutkových podstat, k nimž se připínají předpisy, které upravují z části chování se válečících stran navzájem, z části vztahy mezi nimi a neutrály (Lehrb., II, 238).

Běžný názor, jemuž podlehl velká část internacionalistů zvláště starší školy, vidí ve válce zápas států ozbrojenou mocí. Tento názor není však přesný. Odpovídá sice zkušenosti, že za války utkají se zpravidla ozbrojené moci válečících států, a že dochází k typickým válečným aktům, ja-